Н. І. Грышчанка,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай катэгорыі

Спасцігаць жыццёвыя ўрокі на прыкладзе мастацкага твора

Задача настаўніка беларускай мовы і літаратуры – пастаянна фарміраваць і развіваць чытацкую кампетэнцыю. На сённяшні дзень прадметніку неабходна ўбачыць у традыцыйных формах навучання патэнцыял для развіцця чытацкай граматнасці. На ўроку беларускай літаратуры ў 7 класе пры аналізе апавядання Міколы Лупсякова «Мэры Кэт» звычайная, усім вядомая віктарына «Так ці не?» можа праводзіцца наступным чынам: акрамя таго, што падаюцца правільныя і няправільныя сцвярджэнні, кожнай фармулёўцы адпавядаюць індэкс-словы, па якіх вучні пасля выканання вызначаюць тэму заняткаў. Такім чынам, для якаснага выканання дадзенага задання вучням неабходна ўважліва прачытаць мастацкі твор, умець хутка ў ім арыентавацца, а яшчэ расставіць у лагічнай паслядоўнасці словы для фармулёўкі тэмы.

Важна навучыць дзяцей праецыраваць мастацкі твор на рэальнае жыццё. Так, падчас працы з табліцай вучням патрэбна пераасэнсаваць прапанаваную цытату для фармулёўкі парады герою, а гэта значыць і сабе. Настаўніку неабходна паказаць, што кожны мастацкі твор, які ўважліва прачытаны і правільна зразуметы, нясе важны жыццёвы ўрок.

Урок беларускай літаратуры ў 7 класе па апавяданні Міколы Лупсякова «Мэры Кэт» прадстаўлены на сайце часопіса…

Н. І. Грышчанка,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры
вышэйшай катэгорыі Полацкай дзяржаўнай гімназіі № 1
імя Францыска Скарыны

Спасцігаць жыццёвыя ўрокі на прыкладзе мастацкага твора

Урок беларускай літаратуры ў 7 класе па апавяданні Міколы Лупсякова «Мэры Кэт»

Задача настаўніка беларускай мовы і літаратуры – пастаянна фарміраваць і развіваць чытацкую кампетэнцыю. На сённяшні дзень прадметніку неабходна ўбачыць у традыцыйных формах навучання патэнцыял для развіцця чытацкай граматнасці. На ўроку беларускай літаратуры ў 7 класе пры аналізе апавядання Міколы Лупсякова «Мэры Кэт»

класе звычайная, усім вядомая віктарына «Так ці не?» можа выглядаць наступным чынам: акрамя таго, што падаюцца правільныя і няправільныя сцвярджэнні, кожнай фармулёўцы адпавядаюць індэкс-словы, па якіх вучні пасля выканання вызначаюць тэму заняткаў. Такім чынам, для якаснага выканання дадзенага задання вучням неабходна ўважліва прачытаць мастацкі твор, умець хутка ў ім арыентавацца, а яшчэ расставіць у лагічнай паслядоўнасці словы для фармулёўкі тэмы.

Для паглыбленай характарыстыкі герояў можа выкарыстоўвацца традыцыйнае анкетаванне і метад «5 з 25», якія таксама служаць для павышэння чытацкай культуры. Сямікласнікам прапануецца зрабіць асэнсаваны выбар той ці іншай якасці, уласцівай герою. Аргументацыю трэба знайсці ў тэксце, а для гэтага неабходна не толькі добра ведаць змест, але і ўмець вылучаць галоўнае, аргументаваць.

Важна навучыць дзяцей праецыраваць мастацкі твор на рэальнае жыццё. Так, падчас працы з табліцай вучням патрэбна пераасэнсаваць прапанаваную цытату для фармулёўкі парады герою, а гэта значыць і сабе. Настаўніку неабходна паказаць, што кожны мастацкі твор, які ўважліва прачытаны і правільна зразуметы, нясе важны жыццёвы ўрок.

Пры ўмове сістэмнага выкарыстання дадзеных прыёмаў прадметніку ўдасца выхаваць ўдумлівага чытача.

Тэма. Мікола Лупсякоў «Мэры Кэт».

Мэта: угадаць змест твора, ахарактарызаваць галоўных герояў.

Задачы:

- ✓ вызначыць характэрныя рысы Эмы Пшанічнай і Антона Бубнова;
- ✓ удасканальваць уменне працаваць у групах, парах, правільна размяркоўваць час;
- ✓ на прыкладзе мастацкага твора спасцігаць жыццёвыя ўрокі.

Ход урока

I. Арганізацыйна-матывацыйны этап

– Падыміце руку, калі вы згодны са сцвярджэннем:

1) Я адчуваю сябе зараз камфортна.
2) Мне хочацца адкрываць для сябе новае.
3) Лічу, што мастацкія творы даюць важныя жыццёвыя ўрокі.
4) Сёння на ўроку буду старанна працаваць.

– У нас другі ўрок па апавяданні М. Лупсякова “Мэры Кэт”, адгорнем сшыткі, запішам дату,тэму. Сёння мы будзем працаваць над зместам твора, характарызаваць герояў, спасцігаць жыццёвыя ўрокі.

II. Аперацыйна-пазнавальны этап

1. Праца над зместам твора

– Першая задача, якая стаіць перад намі, – узгадаць змест твора, для гэтага прапаную выканаць віктарыну “Так ці не?”.

Віктарына “Так ці не?”

Адзначце знакам “+” тое сцвярджэнне, якое, на вашу думку, з’яўляецца правільным, знакам “–“ тое, якое з’яўляецца памылковым.

1) Янка паведаміў Антону пра тое, што сям’я Эмы Пшанічнай прывезла вялікую колькасць кніг, але гэта былі кнігі толькі замежных аўтараў. **(не)**
2) Антон Бубноў першы раз убачыў Эму на ўроку беларускай літаратуры. **(будзем)**
3) У апавяданні няма апісання знешнасці Эмы. **(дружыць)**
4) Антон Бубноў быў вельмі моцна ўражаны адказам Эмы на першым уроку, у сваёй запісцы прапаноўвае пасябраваць з ім. **(будзем)**
5) Эма Пшанічная пагаджаецца стаць яго сяброўкай, пра гэта паведамляе хлопцу ў запісцы. **(а)**
6) У Антона, калі ён пабачыў, як добра катаецца Эма на каньках, узнікла думка купіць канькі і навучыцца катацца так, як яна. **(давай)**
7) Антон змог адразу навучыцца катацца на каньках. **(сварыцца)**
8) Першы, каму раскрыў свой сакрэт Антон, быў Янка Маркаўцоў. **(дружыць)**
9) Эма пачала зайздросціць, калі ўбачыла, як Антон умела робіць на лёдзе кругі. **(давай)**

Прамежкавая рэфлексія

1) Устаньце, хто лічыць, што памылковых сцвярджэнняў больш, чым правільных.
2) Дакажыце тэкстам памылковасць сцвярджэнняў, адзначаных мінусам (дзеці называюць старонку, зачытваюць патрэбныя радкі з тэксту). Памылковыя сцвярджэнні – 1,2,3,4,5,7,9.
3) Падыміце ручку, хто бездакорна справіўся з заданнем віктарыны.

2. Характарыстыка герояў.

– Удакладніць, канкрэтызаваць тэму нашых заняткаў дапаможа наступнае заданне: са слоў, змешчаных пасля сцвярджэнняў, складзіце рэплікі, запішыце іх. Каму яны належаць? У якой сітуацыі былі сказаны?

Адказ:

- Давай не будзем сварыцца, а будзем дружыць.
- Давай дружыць.

Першая рэпліка належыць Эме, другая – Антону. Сітуацыя – дзеці разам катаюцца на лёдзе. Такім чынам, у цэнтры нашай увагі два героі – Эма Пшанічная і Антон Бубноў. Пазнаёмімся з імі бліжэй, для гэтага запоўніце анкету героя (хлопчыкі – Антона, дзяўчынкі – Эмы).

Анкета для характарыстыкі героя

1) Імя. Прозвішча.
2) Узрост.
3) Нацыянальнасць.
4) Бацькі.
5) Месца вучобы.
6) Адносіны да вучобы.
7) Захапленні.

8) Адносіны з аднакласнікамі.
9) Адносіны з настаўнікамі.
10) Самая драматычная сітуацыя ў жыцці.

Вучні агучваюць анкеты (патрабуецца поўны адказ), робяць вывад, што героі маюць шмат агульнага, але ёсць球 рознае.

– Анкета “5 з 25” дапаможа выявіць, якімі якасцямі адрозніваюцца героі (праца ў парах).

Анкета “5 з 25”. Выберыце з прапанаваных 25 асабістых якасцей толькі 5, якія найбольш ярка характарызуюць герояў твора М. Лупсякова:

- адкрытасць, баязлівасць, дабрыня, жартаўлівасць, жорсткасць, зайздрасць,
- злаславасць, кемлівасць, ласкавасць, мужнасць, настойлівасць,
- пакорлівасць, панурасць, працавітасць, самаахвярнасць, смеласць,
- справядлівасць, суровасць, таварыскасць, таленавітасць, упартасць,
- хітрасць, шчырасць, помслівасць, зграбнасць.

На дошцы змешчаны ватман, на якім надрукаваны вышэй пералічаныя якасці, дзеці наклейваюць стыкеры, робяць адпаведныя вывады.

3. Фізкультхвілінка.

– Калі ласка, устаньце і зрабіце крок наперад, калі пагаджаецеся са мной; крок назад, калі не пагаджаецеся:

1) Я даражу сяброўствам.
2) Я не апускаю рукі перад цяжкасцямі.
3) Я стараюся не зайздросціць таму, хто ў нечым лепшы, чым я.
4) Я імкнуся да таго, каб дасягнуць пастаўленай мэты.

– Усе вы, дзеці, рухаліся наперад. Што значаць гэтыя рухі? Напэўна, тое, што для дасягнення мэты, для рашэння задачы неабходныя крокі – наперад.

4. Праца з табліцай

– Хто з герояў апавядання таксама крочыў да ажыццяўлення пастаўленай мэты? Сфармулюйце і запішыце ў сшытак парады, якія спатрэбяцца вам для дасягнення пастаўленай мэты (*дзеці працуюць у групах па чатыры чалавекі).*

Цытата	**Парада**
Першы дзень я быў і нос павесіў. У мяне балелі і бакі, і спіна, і ногі. А тут яшчэ я некалькі разоў выцяўся аб лёд … Ішоў дадому і думаў, што я самы нешчаслівы на свеце чалавек.	
Назаўтра ісці з канькамі на рэчку мне не хацелася. Але ж перад вачыма ўвесь час стаяла Эма. Ішоў без ніякага жадання, як па прымусу. Хацеў нават вярнуцца з паўдарогі, але перадумаў: яшчэ сёння паспрабую.	
Я трохі стаяў на коньках, хоць і змарыўся так, што пот цурком ліўся па твары. Тут патрэбна толькі вытрымка, настойлівасць.	

Чым лепш удавалася мне коўзанне, тым весялейшы я рабіўся.	
Добра б было прамчацца ўдваіх па лёдзе навыперадкі. Ды для гэтага мне яшчэ трэба трэніравацца і трэніравацца!	

Парады запісваюцца на дошчы ў выглядзе прыступак.

Прыкладныя варыянты парад:

1) Не вешаць нос!
2) Не здавацца!
3) Быць настойлівым!
4) Радавацца маленькім поспехам!
5) Працаваць над сабой!

– Уважліва паглядзіце на дошку. Што нагадваюць гэтыя запісы? Ці выпадкова яны так размешчаны? Што абазначаюць прыступкі?

III. Рэфлексія

Падыміце руку, калі пагаджаецеся:

1) Я зараз адчуваю сябе камфортна.
2) Я адкрыў для сябе нешта новае.
3) Я пераканаўся ў тым, што мастацкія творы павучальныя.
4) Лічу, што працаваў плённа.

Выстаўленне адзнак, іх каменціраванне. Дамашняе заданне: патлумачыць пісьмова трыма сказамі назву твора.

Літаратура

1. **Лазарук, М. А.** Беларуская літаратура: вучэб. дапам. для 7-га кл. установ агул. сярэд. адукацыі з беларус. і рус. мовамі навучання / М. А. Лазарук, Т. У. Логінава, Г. А. Сухава. – Мінск: Нац. ін-т адукацыі, 2017. – 240 с.: іл.
2. **Міхновіч, Н. А.** Беларуская літаратура. 7 клас: рабочы сшытак / Н. А. Міхновіч. – 2-е выд. – Мінск : Аверсэв, 2017. – 127 с.: іл.